

Галустьян Р. О.

*аспірант кафедри фінансів імені Віктора Федосова
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Galustian Robert

*Postgraduate Student at the Department of Finance
named after Viktor Fedosov
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman*

РОЛЬ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В МАКРОФІНАНСОВІЙ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

Анотація. У статті аналізується важливість і роль фінансової політики в забезпеченні макроекономічної стабільності України. Фінансова політика розглядається автором як систематизована діяльність держави з формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для досягнення стратегічних економічних показників і макроекономічної стабільності. Розкрито, як ефективна фінансова політика може виступати дієвим інструментом для утримання стабільності, уникнення зростання державного боргу та спрямування ресурсів на стратегічно важливі галузі економіки, сприяючи стійкому економічному розвитку країни в умовах невпевненості й конфлікту. У роботі проаналізовано важливі елементи взаємодії фінансової політики та макроекономічної стабільності держави. Зроблено висновок про те, що зменшення податкового тиску чи збільшення видатків у певних галузях економіки впливатиме на макроекономічну стабільність, забезпечуючи баланс між фінансовими ресурсами та публічними потребами.

Ключові слова: податки, державний бюджет, державний борг, витрати й доходи, дискреційна фінансова політика.

Вступ та постановка проблеми. У зв'язку зі складними геополітичними реаліями та воєнним конфліктом, що триває на території України, актуальність питань економічної стабільності та фінансової безпеки країни стає важливішою, ніж коли-небудь.

На підставі експертних оцінок Міністерства економіки України, станом на 2022 рік втрати економіки країни внаслідок війни, як прямі так і непрямі (зокрема, зниження ВВП, припинення інвестицій, втрата робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку), сягають майже 564,9 мільярдів доларів США¹. У зв'язку із занепадом економіки, зменшенням доходів державного та місцевих бюджетів і зростанням витрат, зокрема на оборону, виникає необхідність виваженої фінансової політики. У рамках проєкту Плану відновлення України наголошується, що для швидкого відновлення та забезпечення економічної стабільності, а також реалізації європейського курсу України, необхідно проводити виважену фінансову політику, збільшувати ефективність видатків та податково-митного адміністрування². Отже, особливо важливим стає стимулюючий вплив фінансової політики, спрямований на мінімізацію наслідків зазначених проблем та забезпечення макроекономічної стабільності країни.

Фінансова політика як складова частина економічного управління має вирішальне значення для забезпечення макроекономічної стабільності країни. Умови воєнного конфлікту створюють виклики та загрози для економіки, включаючи зниження виробництва, зростання ризиків для банківської системи, інфляційний тиск, збільшення державного боргу та інші фінансові труднощі. Отже, дослідження ролі фінансової політики в макроекономічній стабільності України в умовах війни визначається необхідністю розглядати цей інструментарій як стратегічний фактор, спрямований на забезпечення фінансової безпеки та стійкості економіки в умовах важких випробувань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії та практики реалізації фінансової політики України розглянуто багатьма сучасними авторами. Так, зокрема, Десятнюк О.М. [3] виокремила основні аспекти, пов'язані з ефективним управлінням фінансами в умовах глобальних викликів та наголосила на необхідності впровадження превентивних заходів для забезпечення фінансової стабільності та уникнення можливих ризиків.

Бондарук Т.Г. [2] підкреслила важливість фінансової політики в умовах конфлікту й звернула увагу на те, що фінансові заходи можуть стати ключовими

¹ Міністерство економіки України. (2022, березень 28). Україна зазнала 564,9 мільярдів доларів втрат від російського вторгнення. URL: <http://surl.li/ructi>

² Національна Рада відновлення України від наслідків війни. (2022). Проєкт Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf>

факторами в економічному відновленні та розвитку територій після воєнного конфлікту. Смирна К.В. [8] присвятила наукову роботу дослідженню основних проблем системи оподаткування України, в якій наголосила на необхідності вирішення цих проблем для підтримки економічного розвитку країни, адже система оподаткування визначає макрофінансову стабільність та ресурсозабезпеченість держави.

У свою чергу Луніна І.О., Білоусова О.С. та Фролова Н.Б. [4] виокремили особливості формування фінансового простору в умовах воєнного та поствоєнного періодів. Авторки в дослідженні звернули увагу на важливість диверсифікації економіки та оптимізації використання місцевих ресурсів для забезпечення економічної стійкості та розвитку територій.

Чугонов І.Я. та ін. [10] звернули увагу на взаємодію фінансальних та монетарних інструментів у контексті забезпечення економічного розвитку й макрофінансової стабільності.

Якушко І.В. [11] висвітлила важливі аспекти впливу фінансальної політики на конкурентоспроможність національної економіки, адже ефективна фінансальна політика є важливим чинником економічного успіху. Пасічний М.Д. [9] розглядав важливість фінансальних та монетарних інструментів у контексті стимулювання та розвитку економіки держави й підкреслив, що врахування взаємодії цих інструментів є важливим елементом для досягнення комплексного підходу до регулювання економіки.

Однак, незважаючи на накопичений науковий досвід, залишаються недосліджуваними особливості реалізації фінансальної політики та її впливу на макрофінансову стабільність України в умовах війни та воєнного стану.

Мета дослідження полягає у визначенні впливу фінансальної політики України на її макрофінансову стабільність в умовах війни та воєнного стану.

Для досягнення мети було поставлено такі завдання:

- розкрити сутність поняття «фінансальна політика» і сформулювати її основні задачі й принципи, на яких її побудовано;
- систематизувати елементи впливу фінансальної політики на макрофінансову стабільність країни;
- продемонструвати на прикладі, як заходи фінансальної політики можуть вплинути на макрофінансову стабільність країни.

Результати дослідження. Фінансальна політика держави є системою заходів та рішень, які стосуються використання державних доходів та витрат з метою досягнення економічних та соціальних цілей. Головною метою фінансальної політики є забезпечення макроекономічної стабільності, економічного зростання та соціального добробуту нації [2].

Слатвінська М.О. [7], визначаючи роль фінансальної політики у формуванні фінансової системи країни, вказує, що це є комплексом заходів, методів та прийомів, які вживає уряд для створення, розподілу та використання централізованих фондів держави. На думку авторки, фінансальна політика спрямована

передусім на розв'язання внутрішніх і зовнішніх фінансальних проблем і врегулювання суперечностей, які виникають. Це досягається шляхом внесення змін у систему оподаткування, державні витрати, соціальні внески та управління борговим фінансуванням з метою впливу на економіку й виконання стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни.

Фінансальна політика, на думку Якушко І.В. [11] представляє собою цілеспрямовану діяльність державних органів у сфері формування та використання фінансових ресурсів для здійснення їхніх власних повноважень. У цьому контексті авторка не конкретизує основні функції цієї політики та особливості її здійснення, проте вказує на її складність, яка зумовлена всебічним впливом фінансальної політики на функціонування та розвиток усіх економічних відносин. Варто наголосити, що, на думку авторки, важливу роль фінансальна політика відіграє саме у формуванні фінансової та економічної безпеки країни, а також істотно впливає на забезпечення конкурентоспроможності національного господарства загалом, навіть на розвиток тіньової економіки. На рисунку 1 узагальнено теоретичні положення формування і реалізації фінансальної політики держави.

Отже, фінансальна політика визначає, яким чином держава генерує свої доходи через систему оподаткування та інші механізми, а також, як ці кошти розподіляються між різними секторами економіки. Такий інструментарій використовується для регулювання економічної активності, стимулювання інвестицій, контролю інфляції та підтримки соціальних програм. Відправною точкою для формування фінансальної політики є вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням сталого економічного розвитку та підвищенням добробуту громадян [4].

З метою подальшого розуміння взаємозв'язку фінансальної політики й макрофінансової стабільності країни важливо розуміти, якими інструментами має керуватися фінансальна політика. Основні інструменти фінансальної політики включають:

1. Оподаткування – зміна рівнів податків на доходи, прибутки, споживчі товари та послуги зазвичай використовується для збору додаткових коштів або стимулювання економічної активності.
2. Видатки – збільшення чи зменшення державних видатків на різні галузі (інфраструктура, освіта, охорона здоров'я) прямо впливає на загальний рівень економічної активності.
3. Державний борг – маніпуляції з управління державним боргом забезпечують додатковий фінансовий ресурс або, навпаки, зменшують фінансові зобов'язання.
4. Гранти та пільги – надання фінансової підтримки через гранти та податкові пільги спрямовує ресурси в певні галузі й стимулює певні види діяльності.
5. Регулювання цін – уряд впливає на економіку шляхом контролю над цінами на товари та послуги.
6. Мита та тарифи – зміни в тарифах і митах впливають на зовнішню торгівлю та збори для бюджету.

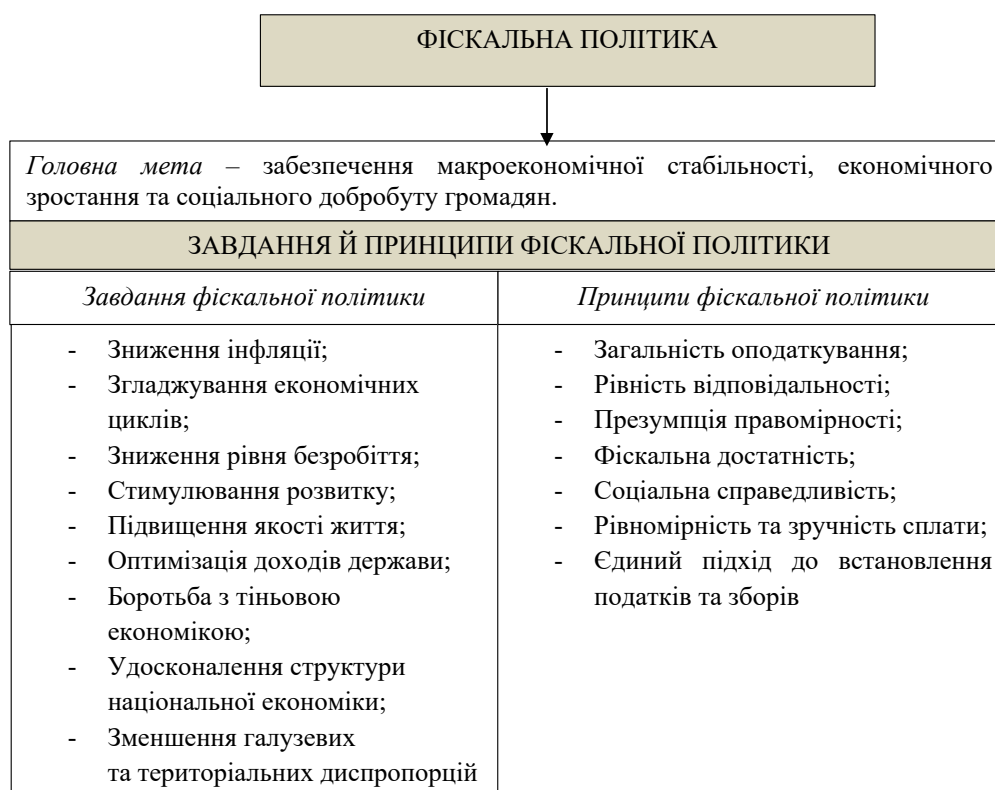

Рис. 1. Теоретичні положення формування і реалізації фінансової політики

Джерело: складено автором на основі [2; 10]

У цьому контексті варто зауважити, що фінансова політика має істотний вплив на макрофінансову стабільність економіки через керування державними фінансами та регулювання економічної активності.

Основні елементи цієї взаємодії наведено в таблиці 1.

Таким чином, ефективне здійснення фінансової політики дає змогу уряду керувати економічними циклами, згладжувати дисбаланси й реагувати на фінансові шоки. Це сприяє формуванню фінансової безпеки країни, підвищенню її конкурентоспроможності та обмеженню тіньової економіки.

У цьому контексті варто продемонструвати, як саме інструменти фінансової політики можуть впливати на макрофінансову стабільність.

У серпні 2023 року урядом було скасовано податкові пільги для бізнесу в Україні, які були введені у квітні 2022 року внаслідок вторгнення росії в Україну. Ці пільги, зокрема зниження розміру єдиного податку до 2%, були впроваджені для підтримки бізнесу в умовах конфлікту. Понад 185 тисяч підприємств і 40 тисяч фізичних осіб-підприємців скористалися цією ініціативою до її скасування³. Дані Державної податкової служби України свідчать, що до початку травня 2023 року більше 56-ти тисяч підприємств скористалися податковими пільгами, і ця

кількість залишалася стабільною до липня 2023 р. З новою ініціативою скасування податкових пільг для бізнесу, введеною законопроектом № 8401, підприємства та фізичні особи-підприємці автоматично повертаються до режиму оподаткування, який існував перед вторгненням⁴. Варто зауважити, що це рішення викликає обурення бізнесу через ризики, такі як зміна статусу оподаткування фізичних осіб-підприємців та перехід на загальну систему оподаткування.

Автори закону визначають його як обов'язковий крок для забезпечення співпраці України з Міжнародним валютним фондом та зменшення дефіциту бюджету, але це також може призвести до негативних наслідків для окремих галузей економіки, що передусім відобразиться на макрофінансовій стабільності, а саме: зменшиться рівень інвестицій; зростуть фінансові ризики для підприємств; порушиться баланс конкурентоспроможності певних секторів економіки; виникне інфляційний тиск та зростання цін на товари та послуги. Отже, такі наслідки можуть спричинити певні проблеми для макрофінансової стабільності економіки та соціально-економічного розвитку країни, що потребує уважного балансування фінансових заходів та їх можливих впливів на різні сфери господарства.

³ Opendatabot. (2023, 1 серпня). *Майже 55 тисяч бізнесів відсьогодні втрачають податкову пільгу* – Опендатабот. Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/final-of-tax-exemptions>

⁴ Кабінет Міністрів України (2023). Проект Закону 8401 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану» URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-provnesennya-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukraini-ta-inshikh-zakoniv-ukraini-shchodo-osoblivostey-opodatkovannya-u-period-dii-voennogo-stanu>

Вплив фіскальної політики на макрофінансову стабільність

№	Елемент	Опис впливу
1	Бюджетний баланс	Фіскальна політика визначає обсяги державних витрат та доходів. У разі некоректних стратегічних рішень може виникнути бюджетний дефіцит, що призводить до зростання державного боргу, викликає фінансові труднощі й негативно впливає на макрофінансову стабільність.
2	Інфляція	Ефективна фіскальна політика може сприяти зменшенню інфляційних тисків. З іншого боку, невірно сформовані фіскальні заходи, такі як надмірні витрати чи неефективне управління податками, можуть призвести до зростання інфляції.
3	Фінансування боргу	Великий обсяг державного боргу може бути причиною нестабільності. Фіскальна політика визначає обсяг позичання та витрат на обслуговування боргу, тому керування цими елементами важливо для уникнення фінансових криз і підтримки стабільності.
4	Економічне зростання	Спрямована на стимулювання економіки, фіскальна політика може позитивно впливати на рівень економічного зростання. Збалансовані податкові ставки та ефективно використання бюджетних ресурсів можуть сприяти макрофінансовій стабільності держави.
5	Регулювання споживчого попиту	Фіскальні інструменти, такі як податкові стимули чи обмеження, можуть впливати на рівень споживчого попиту. Ретельне керування цим елементом може стабілізувати ринок та змінити макрофінансову ситуацію в країні.

Джерело: власна розробка автора

У цьому контексті важливо розглядати альтернативні методи бюджетування та фінансування оборони, які не обов'язково пов'язані зі скасуванням податкових пільг для бізнесу [8].

Висновки. Здійснене дослідження ролі фіскальної політики висвітлює ключові аспекти її сутності та принципи, на яких вона ґрунтується. Фіскальна політика розглядається як систематизована діяльність держави з формування, розподілу та використання фінансових ресурсів для досягнення стратегічних економічних показників і макрофінансової стабільності. Заснована на принципах балансу між доходами та видатками, фіскальна політика має своїм основним завданням забезпечення економічної стійкості, макрофінансової стабільності та виконання соціально-економічних завдань країни.

У роботі досліджено вплив фіскальної політики на макрофінансову стабільність, а також важливі

елементи цієї взаємодії. Зменшення податкового тиску чи збільшення видатків у певних галузях економіки може ефективно впливати на макрофінансову стабільність, забезпечуючи баланс між фінансовими ресурсами та публічними потребами. Скасування податкових пільг для бізнесу, хоча й було обґрунтовано як необхідний крок для забезпечення співпраці з Міжнародним валютним фондом та зменшення дефіциту бюджету, призвело не тільки до позитивних, але й до певних негативних наслідків. Такий підхід до фіскальної політики визначається необхідністю збалансувати фінансову стабільність країни з урахуванням можливих викликів та ризиків для розвитку підприємств та економіки загалом.

Подальше дослідження може розглядати наслідки впровадження фіскальних заходів на різноманітні сектори економіки та їх взаємодію в умовах геополітичних та економічних викликів.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону № 8401 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування у період дії воєнного стану». Кабінет Міністрів України. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukraini-ta-inshikh-zakoniv-ukraini-shchodo-osoblivostey-opodatkuvannya-u-period-dii-voennogo-stanu>
2. Бондарук Т.Г. Фіскальна політика в умовах воєнного стану як фактор економічного розвитку територій. *Ефективна економіка*. 2022. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.2>
3. Десятнюк О.М. Превентивні фінансові рішення в умовах глобальних фіскальних розривів і дисбалансів. *Дев'ять Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія: Збірник наукових праць*. 2023. С. 60–63.
4. Луніна І.О., Білоусова О.С., Фролова Н.Б. Особливості формування фіскального простору у воєнний та поствоєнний періоди. *Економіка та держава*. 2022. № С. 20–28. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5161&i=3>
5. Міністерство економіки України. 2022. 28 березня. Україна зазнала 564,9 мільярдів доларів втрат від російського вторгнення. URL: <http://surl.li/ructi>
6. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. «Функціонування фінансової системи, її реформування та розвиток»: Проект Плану відновлення України Матеріали робочої групи. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf>
7. Слатвінська М.О. Борговий інструментарій фіскальної політики держави. *Інноваційна економіка*. 2018. № 9–10 (77). С. 176–182.
8. Смирна К.В. Основні проблеми системи оподаткування України. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-132>

9. Пасічний М.Д. Фіскальні та монетарні інструменти впливу на економічний розвиток. *Економічний вісник університету*. 2021. № 48. С. 215–224. URL: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=951938>
10. Чугунов І.Я., Пасічний М., Коровий В. та інші. Фіскальна та монетарна політика економічного розвитку. *Європейський журнал сталого розвитку*. 2021. № 10(1). С. 42. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p42>
11. Якушко І.В. Роль фіскальної політики в забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки. *Проблеми економіки*, 2023. № 1. С. 192–197. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-192-197>

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2023) Draft Law 8401 "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Laws of Ukraine Regarding the Specifics of Taxation During the Period of Martial Law". Available at: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukraini-ta-inshikh-zakoniv-ukraini-shchodo-os-oblivostey-opodatkovannya-u-period-dii-voennogo-stanu>
2. Bondaruk T. G. (2022) Fiscal policy under martial law as a factor of economic development of territories. *Effective Economy*, no. 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.2>
3. Desyatnyuk O. (2023) Preventive financial decisions in the context of global fiscal gaps and imbalances. In *The Ninth All-Ukrainian Scientific Readings in Memory of S.I. Yuriy*: Collection of scientific works. Pp. 60–63.
4. Lunina I. O., Bilousova O. S., Frolova N. B. (2022) Peculiarities of fiscal space formation during the war and post-war periods. *Economy and State*, no. 4, pp. 20–28. Available at: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=5161&i=3>
5. Ministry of Economy of Ukraine. (March 28, 2022) Ukraine has suffered losses of 564.9 billion dollars from the Russian invasion. Available at: <http://surl.li/ructi>
6. National Council for the Reconstruction of Ukraine from the Consequences of War. 2022. Functioning of the financial system, its reforming and development: Draft Plan for the Reconstruction of Ukraine. Working group materials. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/functioning-of-the-financial-system.pdf>
7. Slatvinska M. O. (2018) Debt instruments of state fiscal policy. *Innovative Economy*, no. 9–10 (77), pp.176–182.
8. Smyrna K. (2024) The main problems of the taxation system in Ukraine. *Economics and Society*, no. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-132>
9. Pasichnyi M. (2021) Fiscal and monetary instruments of influence on economic development. *Economic Bulletin of the University*, no. 48, pp. 215–224. Available at: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=951938>
10. Chugunov I., Pasichnyi M., Koroviy V., Kaneva T., Nikitishin A. (2021) Fiscal and Monetary Policy of Economic Development. *European Journal of Sustainable Development*, no. 10(1), p. 42. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p42>
11. Yakushko I. (2023) The role of fiscal policy in ensuring the competitiveness of the national economy. *Problems of Economics*, no. 1, pp. 192–197. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-192-197>

THE ROLE OF FISCAL POLICY IN THE MACRO-FINANCIAL STABILITY OF UKRAINE

Summary. In the light of growing economic challenges and in the time of the war, the role of fiscal policy in macro-financial stability becomes extremely important for ensuring economic stability and development in Ukraine. Fiscal policy as an important mechanism for managing the state's financial flows, determines not only the amount of tax revenues and expenditures, but also affects inflation, employment, and other macroeconomic indicators. Consideration of its role in the context of macro-financial stability is of strategic importance for the development of effective strategies for managing economic resources and ensuring the sustainability of the country's economy. The purpose of the article is to determine the role of fiscal policy in the macro-financial stability of Ukraine. The study used general scientific methods of cognition, in particular, a critical analysis of the available scientific literature on the implementation of the state fiscal policy and its impact on macro-financial stability and economic growth, data compilation related to the systematization of tasks and principles, as well as methods of induction and deduction. It reveals how effective fiscal policy can act as an effective tool for maintaining stability, avoiding the growth of public debt, and directing resources to strategically important sectors of the economy, contributing to the sustainable economic development of the country in conditions of uncertainty and conflict. Effective implementation of fiscal policy enables the government to manage economic cycles, smooth out imbalances, and respond to fiscal shocks. This contributes to the formation of the country's financial security, increasing its competitiveness and limiting the shadow economy. It is concluded that fiscal policy plays a significant role in the formation of financial and economic security of the country, and significantly affects the competitiveness of the national economy even for the development of the shadow economy. The publication analyzes important elements of interaction between fiscal policy and the macro-financial stability of the State. It is concluded that a decrease in tax pressure or an increase in expenditures in certain sectors of the economy will affect macro-financial stability, ensuring a balance between financial resources and public needs.

Key words: taxes, state budget, public debt, expenditures and revenues, discretionary fiscal policy.